

Educatief Pakket

www.MyFriendBoo.com

Eco-Animation wordt ondersteund door EU LIFE+,
het Europese financieringsprogramma voor het milieu

Eco-Animation

with the support of

Business Solutions Europa

griffilms

Index

Een wetenschappe-leuke en stimulerende methode om kinderen van 5 tot 8 jaar te onderwijzen over het belang van water	4
Moeilijke woorden	5
Les 1 - Watervervuiling 'Victoria's Moerasland'	6-13
Les 2 - Zuinig met water 'Het is maar water!'	14-22
Les 3 - Water en de wereld 'Het totaalbeeld'	23-32
Referenties en meer informatie	33

Acknowledgments

Wij willen graag een aantal mensen en instellingen bedanken voor hun medewerking bij het realiseren van dit educatief pakket.

Veel dank gaat uit naar volgende science centers en kindermuseums, voor hun steun en de vertaling van de inhoud van het pakket:

- **Explora, the Children Museums of Rome - Italië**
- **Technopolis[®], het Vlaamse doe-centrum voor wetenschap en technologie, Mechelen - België**
- **Artland in Sofia - Bulgarije**
- **ParkMiniatur, Łódź - Polen**
- **Imaginosity Dublin Children's Museum - Ireland**

Bovendien gaat onze bijzondere dank uit naar de leerkrachten en leerlingen van de deelnemende scholen. Het was fantastisch te zien hoe ze tijd vrijmaakten om de afleveringen van de WaterReeks te bekijken, het Educatief Pakket uit te testen en bovenal ons te helpen door feedback te geven tijdens het hele verloop van het project:

- **Istituto Comprensivo Karol Woytjla, Rome - Italië**
- **Vrije Basisschool Ursulinen, Mechelen - België**
- **Willow Park Schools (Boys National School), Dublin - Ireland**
- **Primary School number 111, Łódź - Polen**
Primary School im. Kościuszko's Infantry Division ul, Łódź - Polen
- **54 Sredno osnovno uchiliste "Sveti Ivan Rilski", Sofia - Bulgarije**

Veel dank gaat uit naar alle partners van het EcoAnimation project en allen die ons steun en ideeën geleverd hebben om dit buitengewone project te realiseren.

De projectcoördinator van EcoAnimation

Een wetenschappe-leuke en stimulerende methode om kinderen van 5 tot 8 jaar te onderwijzen over het belang van water

Water is een van de belangrijkste bouwstenen van het leven. Het wordt gewonnen uit natuurlijke bronnen – rivieren, meren en grondwaterreserves – en het is levensnoodzakelijk voor alle levende wezens. Maar water is niet onbeperkt beschikbaar en in de toekomst riskeren we in watersnood te komen... Daarom is het nodig dat onze kinderen, de meest kwetsbare 'volgende generatie' in de geschiedenis, begrijpen dat elke druppel water telt – zowel vandaag als in de toekomst...

Mijn vriend Boo is een wetenschappe-leuke tekenfilmserie, ondersteund door de Europese Commissie. Met de serie willen we jonge kijkers van 5 tot 8 jaar oud een aantal belangrijke wereldkwesties helpen begrijpen, zoals energie en klimaatverandering, milieu en natuurbehoud, en gezondheid. Dat zijn enkele grote vraagstukken die Europa bezighouden, maar vaak zijn ze te ingewikkeld en te ingrijpend voor jonge kinderen om te begrijpen, omdat ze zich vaak ver buiten hun eigen leefwereld afspelen.

Mijn vriend Boo's WaterReeks werd ontwikkeld door het Eco-Animation project met de steun van het Life+ programma van de Europese Commissie. De afleveringen werden uitgewerkt door een team van onafhankelijke experts op het domein van natuurbehoud, educatie, communicatie en animatie, die samenwerkten met focusgroepen van meer dan 500 kinderen uit België, Bulgarije, Ierland, Italië en Polen om drie avonturen te ontwikkelen rond het thema water:

- **'Victoria's Moerasland'** – waarin kinderen leren om watervervuiling te vermijden.
- **'Het is maar water!'** – waarin kinderen leren waarom ze zuinig moeten omgaan met water.
- **'Het totaalbeeld'** – toont kinderen hoe belangrijk water is voor de hele wereld.

De serie is niet belerend. Het is de bedoeling om verbeelding, humor, avontuur en magie te gebruiken om de kinderen te doen inzien hoe belangrijk water is voor mensen, dieren, planten en de wereld in zijn geheel.

Wij hopen dat Boo, zijn vrienden en zijn verbazingwekkende avonturen miljoenen Europese kinderen kunnen bereiken en motiveren. De reeks wordt uitgezonden in verschillende talen op tv-kanalen over gans Europa en is ook beschikbaar voor leerkrachten op de website www.MyFriendBoo.com.

Dit educatief pakket werd ontwikkeld in het kader van de WaterReeks van *Mijn Vriend Boo*. Het pakket kan door leerkrachten ingezet worden om de drie afleveringen te ondersteunen. Het kan ook gebruikt worden door groepen in een niet-formele leeromgeving of zonder audiovisuele ondersteuning (de scenario's zijn beschikbaar voor begeleiders die geen toegang hebben tot het audiovisuele materiaal).

Het pakket bevat achtergrondinformatie over het thema water voor leerkrachten en taken en oefeningen om de thema's die in de afleveringen aan bod komen te verduidelijken voor de leerlingen.

Wij hopen dat deze nieuwe wetenschappe-leuke benadering leerkrachten en leerlingen, hun vrienden en families, zal aanzetten om na te denken over hoe ze, met kleine dingen, een verschil kunnen maken voor hun leefwereld en de grotere wereld om hen heen.

Veel plezier met dit educatief pakket!

Moeilijke woorden

In de tekenfilm worden soms woorden gebruikt die niet altijd door de kinderen begrepen worden. Hieronder vind je de verklaringen van de moeilijke woorden en concepten, die je helpen bij het uitleggen van de woorden aan de kinderen. Tussen de haakjes kun je lezen in welke afleveringen het woord gebruikt wordt.

Vervuiling ('Victoria's Moerasland' / 'Het totaalbeeld'). Vervuiling is overal... op de hele planeet en in al het water. Het maakt mensen, andere dieren en planten ziek en soms gaan ze er zelfs aan dood. Wat is het dan? Stinkt het? Is het rommel? Vergif? Ja, al die dingen... maar niet altijd. Soms is het niet eens zichtbaar: water dat er perfect normaal uitziet en fris ruikt, kan toch vervuild zijn.

Watervervuiling treedt op wanneer giftige chemicaliën (zoals sproeimiddelen van boeren, afval van fabrieken, chemische producten die we elke dag gebruiken) in het water terecht komen (zoals meren, rivieren, grondwater, zeeën), zonder dat ze vooraf behandeld en onschadelijk gemaakt worden. Als de vervuiling verwijderd wordt, kan het water weer schoon genoeg zijn om het te drinken, erin te spelen en te leven, maar als dat niet gebeurt, dragen planten, vissen, dieren, alle kleine wezentjes die in water leven en zelfs mensen daar de gevolgen van. En die kunnen ernstig zijn! In sommige gevallen kan vervuiling ervoor zorgen dat vissen en ander waterleven niet genoeg zuurstof of zonlicht meer kunnen ontvangen. Bijvoorbeeld wanneer een overschot aan voedingsstoffen een explosieve groei van algen en wieren veroorzaakt, waardoor al het zuurstof, dat vissen zo broodnodig hebben, opgebruikt wordt.

Moerasland ('Victoria's Moerasland' / 'Het totaalbeeld') is een gebied dat gedurende het merendeel van het jaar bedekt is met water. Het voorziet verschillende soorten planten en dieren (van ijsvogels tot kaaimannen, reigers tot nijlpaarden) van voedsel, schuilplaatsen en bescherming. Moeraslanden hebben ook veel belangrijke voordelen voor ons: ze leveren brandstof, voedsel, recreatie en werkgelegenheid aan de mens; ze beschermen miljoenen mensen tegen desastreuze overstromingen. Je vindt ze nabij de zee en in het binnenland onder de vorm van moerassen, riviermondingen, vijvers, vennen, broeken, rivierdelta's, koraalriffen en lagunes. Moeraslanden worden beschouwd als een van de ecosystemen met de grootste biologische diversiteit.

Wilde dieren ('Victoria's Moerasland' / 'Het totaalbeeld') dat zijn alle wilde dieren (behalve mensen) die niet gedomesticeerd zijn – ze zijn niet getemd of getraind door mensen. Wilde dieren vind je overal: in woestijnen, regenwouden, velden, rivieren, moeraslanden en in andere gebieden – inclusief dorpen en steden. En overal vind je andere wilde dieren.

Irrigatie ('Het is maar water') is wanneer mensen of machines water toevoegen aan de bodem of aan planten om voedsel te kunnen kweken op plaatsen waar het niet genoeg regent. Irrigatie verbruikt zeer veel water en technologische vernieuwingen kunnen heel wat waterbesparing opleveren.

Water besparen ('Het is maar water' / 'Het totaalbeeld') betekent zuinig omgaan met water op alle vlakken. Dat kan op verschillende manieren: door een gerichte actie te ondernemen, door een gedragsverandering, door het gebruik van nieuwe technologieën of machines, of door ons dagelijkse waterverbruik en onze waterverspilling terug te schroeven.

Pesticiden of bestrijdingsmiddelen zijn stoffen die gebruikt worden om plagen (zoals van insecten of onkruid) te voorkomen, onder controle te houden of te vernietigen. Ze kunnen giftige chemicaliën bevatten. Plagen kunnen bestaan uit insecten, muizen en andere dieren, onkruid, schimmels of micro-organismen zoals bacteriën en virussen. Enkele voorbeelden: ratten of muizen, insecten die onze huizen beschadigen (zoals houtwormen), paardenbloemen in je gazon en vlooiën op onze honden en katten. Pesticiden worden ook gebruikt om ziekteverwekkers te doden.

Meststoffen ('Het totaalbeeld') zijn extra voedsel voor planten om hen groter en sterker te maken. Het zijn substanties (vloeistoffen, sprays, korrels of poeders) die op de bodem gestrooid of op bladeren gespreeid worden om planten te helpen groeien. Ze zijn meestal rijk aan voedingsstoffen (bv. stikstof en fosfor) die in de juiste hoeveelheden goed zijn voor planten.

Hydroelectriciteit ('Het totaalbeeld') is elektriciteit die gewonnen wordt m.b.v. waterkracht. Water kan erg krachtig zijn als het stroomt of als het valt van grote hoogtes (bv. watervallen). Het water wordt meestal tegengehouden achter een dam, waardoor er een kunstmatig meer ontstaat, een reservoir. De kracht waarmee het water uit het meer doorheen de dam stroomt, doet de bladen van een grote turbine draaien. Dat heeft vele voordelen op het vlak van energieproductie en irrigatie. Maar het afdammen en het stroomopwaarts omleiden van rivieren kan rampzalige gevolgen hebben voor het leven onder water en ook voor het leven van de mensen die stroomafwaarts wonen.

Verdronken land ('Het totaalbeeld') is het land naast een stroom of rivier dat het overschot aan water opvangt (bv. bij erge regen). Op die plaats wonen veel planten en dieren.

Les 1 - Watervervuiling

'Victoria's Moerasland '

Les 1 - Watervervuiling

'Victoria's Moerasland'

Lees dit onderdeel voor de les begint. Het biedt je de kans om het thema uit dit lesonderdeel beter te leren kennen. We voorzien ook enkele visuele voorbeelden van moeraslanden om, indien gewenst, te tonen aan de kinderen, bijvoorbeeld tijdens de posteroefening. De beelden kun je downloaden op www.MyFriendBoo.com.

Wat is watervervuiling?

Onze rivieren, meren en grondwaterreserves vormen vaak de laatste halte voor de vele chemicaliën en verontreinigers die in ons milieu terechtkomen. Deze chemicaliën en verontreinigers kunnen gewild of ongewild geloosd worden, en zijn afkomstig van verschillende bronnen: huizen, fabrieken of zelfs boerderijen. Een waterrijke omgeving kan vaak enkele van die substanties afbreken (bv. gezonde moeraslanden zuiveren water en ontgiften ons afval); maar in andere gevallen kunnen de verontreinigers vele decennia aanwezig blijven, en uiteindelijk terechtkomen in de oceanen en zelfs in ons voedsel.

Waarom moeten we ons zorgen maken over watervervuiling?

Er bestaan verschillende soorten watervervuiling. Ze hebben allen een verschillende impact op onze gezondheid en op het milieu. Sommige chemicaliën, zoals zware metalen of geneesmiddelen, kunnen zich opstapelen in rivieren en meren en zo schade toebrengen aan het leven in het water (bv. hormonen of hormoonachtige substanties kunnen veranderingen – zoals geslachtsveranderingen – veroorzaken bij vissen, waardoor de voortplanting in het gedrang komt). Mensen worden blootgesteld aan verontreinigers wanneer ze vis of schaaldieren eten, water drinken of aan bepaalde vormen van recreatie doen (bv. bacteriële verontreinigers uit de riolen kunnen infectieziekten zoals cholera, tyfus of polio veroorzaken, sommige zware metalen veroorzaken kanker, enz.)

Sommige voedingsstoffen, zoals fosfaten en nitraten, die bijvoorbeeld gebruikt worden in meststoffen en wasmiddelen, kunnen ook een vernietigend effect hebben op meren en zeeën, omdat ze kunnen leiden tot een explosieve groei van algen en onkruid, die levensnoodzakelijk zuurstof wegpapen van vissen en ander waterleven.

Wat kunnen we doen om watervervuiling te verminderen?

Het is gemakkelijker, het kost minder energie en het is goedkoper om vervuiling te voorkomen dan om het achteraf op te ruimen. Hier zijn enkele dingen die iedereen kan doen:

- Wees voorzichtig met wat je door de gootsteen of door het toilet spoelt. Verf, olie en andere afvalproducten horen niet thuis in een afvoerpijp. Neem contact op met de plaatselijke dienst milieu om te weten waar ze wel thuishoren.
- Gooi geen afval in rivieren, meren of oceanen. Ruim afval op, dat je op stranden of in rivieren en meren ziet liggen. Raap enkel 'veilig' afval op en gooi het in de dichtstbijzijnde vuilbak.
- Gebruik milieuvriendelijke versies van huishoudelijke producten zoals waspoeder, schoonmaakmiddelen en toiletartikelen.
- Gebruik nooit te veel pesticiden en meststoffen in je tuin. Daardoor voorkom je dat de overschotten wegvloeien naar nabijgelegen waterbronnen.
- Zet meer planten in je tuin. Zo vermijd je dat meststoffen, pesticiden en besmet water afvloeien naar nabijgelegen waterbronnen.
- Bespaar water door de kraan dicht te draaien wanneer je geen stromend water nodig hebt. Zo voorkom je watertekorten en bovendien verklein je de hoeveelheid vervuild water dat gezuiverd moet worden.

Fabrieken en landbouwers kunnen watervervuiling aanpakken bij de bron door:

- Onnodig gebruik van chemicaliën, pesticiden en meststoffen te vermijden.
- Gevaarlijke chemicaliën te vervangen door reeds bestaande, veilige alternatieven

Inleiding

Voor je naar de tekenfilm gaat kijken, kun je aan de klas vragen wat de kinderen al weten over watervervuiling. Je kunt hen vragen: 'Welke woorden gebruiken we als we het over watervervuiling hebben? Welke beelden komen in je op als je het woord hoort?' Schrijf de antwoorden op het schoolbord zodat je ze kunt overlopen na het bekijken van de aflevering

- *Verzamel de antwoorden zonder enige vorm van waardering te geven, zodat de kinderen ongeremd hun gedachten kunnen uiten;*
- *Voor jonge kinderen kan het helpen om afbeeldingen en voorbeelden te gebruiken uit hun eigen leefwereld.*

De tekenfilm bekijken

Bekijk de aflevering met jouw klas. Als dat niet mogelijk is, verdeel dan Werkblad II (te vinden op het einde van deze les) . Het werkblad schetst de verhaallijn van de aflevering en bevat beelden uit de aflevering. Kinderen kunnen ofwel zelf het verhaal lezen (afhankelijk van hun leeftijd) ofwel naar het verhaal luisteren terwijl de leerkracht het voorleest.

Opdracht 1 – Groepsgesprek: Wat weten we over watervervuiling?

Leerdoel: Betrek alle kinderen bij het gesprek om hen zo bewust te maken van watervervuiling en de impact ervan op het milieu. Wakker hun individuele verantwoordelijkheidszin ten opzichte van onze planeet aan.

Besprek, na het bekijken van de tekenfilm of het lezen van het verhaal, de antwoorden die op het schoolbord staan. Kijk of er overeenkomsten zijn met het verhaal van *Mijn vriend Boo*. Stel de kinderen enkele vragen om hun feedback te verzamelen en om een groepsgesprek te stimuleren:

- Welk stuk van deze aflevering vond je het leukst?
- Welk tekenfilmfiguurtje vond je het leukst in deze aflevering?
- Welk probleem veroorzaakt Lucy in deze aflevering?
- Wat leert Lucy in deze aflevering?
- Heb je ooit al eens een vervuilde zee, een vervuilde rivier of een vervuild meer gezien? Hoe ziet dat er volgens jou uit?
- Wat gebeurt er met Victoria's vrienden (dieren en planten) nabij de vervuilde rivier in deze tekenfilm?
- Wie stelt de fabriekseigenaar voor om een moerasland aan te leggen?
- Heb je ooit een moerasland gezien?
- Waarom is Victoria verdrietig in het begin?
- Wist je al wat een waterfilter is, voor je naar deze aflevering keek?
- Wat voor verf gebruik jij thuis?
- Heb je er al eens aan gedacht dat ook jij kunt vervuilen?
- Wie kan er volgens Jaq, Ben en Lucy een verschil maken als het over het voorkomen van watervervuiling gaat?
- Hoe kunnen wij iets doen om watervervuiling te verminderen? ...
- ... of stel de kinderen nog andere vragen over het thema!

Opdracht 2 – Groepswork: Maak een rivier!

Leerdoel: Kinderen helpen met het vergaren van kennis over thema's rond watervervuiling

Verdeel de groep in twee; elke groep krijgt een kleur: de rode groep en de groene groep. Elke groep maakt een poster (tekening, schilderij, collage enz.) die een omgeving zoals het moerasland van Victoria voorstelt.

De kinderen worden aangemoedigd om ook dieren, planten, een fabriek, kleuren, geuren en zelfs geluiden toe te voegen. De rode groep maakt een poster van een vervuild moerasland en de groene groep maakt een poster van een gezond moerasland dat niet vervuild is.

Bij het uitvoeren van deze opdracht denken de kinderen na over de beelden en boodschappen uit de tekenfilm, wanneer ze die gebruiken op hun poster.

Op het einde van deze opdracht toont en verklaart elke groep zijn poster aan de rest van de klas. Indien nodig, kun je het gesprek stimuleren door vragen te stellen.

Suggestie: Je kunt de opdracht ook verspreiden over twee dagen, waarbij de tweede dag een 'speciale waterdag' wordt. Kinderen uit elke groep brengen knipsels mee voor hun poster en dragen rode of groene kleding, of zelfs kostuums die bij het thema horen (bv. dieren, producten). Je kunt dan rollenspellen organiseren, naargelang de kostuums die ze meebrengen. Ouders worden uitgenodigd om iets bij te leren over een erg belangrijke kwestie.

Opdracht 3 – Experiment voor de hele klas: Hoe ziet vervuild water eruit?

Experiment 'Vervuiling in een waterbak'

Leerdoel: Geef de kinderen de kans om zelf met water bezig te zijn en om met hun eigen ogen de gevolgen van watervervuiling te zien.

Vul een waterbak (bv. een aquarium, een slakom, ...) met water.

Leg een papierklem op het wateroppervlak.

De papierklem blijft drijven.

Laat nu een druppel afwasmiddel vallen naast de papierklem. De papierklem zinkt naar de bodem.

Stel je voor dat hetzelfde gebeurt met insecten zoals libellen in vervuild water!

Opdacht 4 – Om thuis te doen: Organiseer een ecologisch weekend

Dit onderdeel is voor ouders/voogden en bevat boodschappen om thuis mee aan de slag te gaan en suggesties voor weekendopdrachten. Nadien kunnen de kinderen hun ervaringen delen met de groep of er een opstel over schrijven.

Leerdoel: Kinderen en hun gezin helpen om thuis een zekere vorm van milieubewustzijn te creëren en hen aanmoedigen om een paar 'eco-vriendelijke' wijzigingen door te voeren in hun dagelijkse leven.

Kinderen steken soms veel op van de rest van hun gezin. Het gezin kan een belangrijke rol spelen wanneer kinderen moeten leren dat alle beetjes helpen om vervuiling te verminderen.

Bovendien kunnen kinderen thuis de rol van 'ambassadeur' spelen, door positieve boodschappen te verspreiden en milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Als het hele gezin leert hoe je een milieuvriendelijker leven kunt leiden, worden die positieve gewoontes misschien ook in de praktijk omgezet!

Hier zijn enkele suggesties voor gezinsopdrachten:

Veel van de detergents die in huis gebruikt worden, vervuilen onze zeeën, meren en rivieren, vooral als ze niet juist gebruikt worden.

- Kijk naar de etiketten van de detergents die in de kast staan: Hoeveel waarschuwingen over hun potentieel gevaar vind je? Hoeveel van die waarschuwingen zeggen 'Uit de buurt van kinderen houden'?
- Bekijk de ingrediënten: herken je er één van? Bevatten de producten fosfor of fosfaten?
- Weet je welke impact die producten hebben op het milieu? Fosfor bijvoorbeeld, kan een rampzalig effect hebben op meren en zeeën, omdat het de groei van algen en wieren bevordert. Dat kan leiden tot een overmaat aan algen en wieren, waardoor vissen en ander waterleven niet genoeg zuurstof meer overhouden om te overleven. Het is erg belangrijk om de aanbevolen hoeveelheid niet te overschrijden. Volg de gebruiksaanwijzing! Zo kan je eigen gezin meehelpen aan een schoner en gezonder waterbestand.

Tijdens het weekend kun je je kind/kinderen vragen om te helpen met de afwas of de was (dat zullen ze leuk vinden!). Het is een ideaal moment om hen een zeepsopje te laten zien en voelen. Je kunt hen uitleggen dat het zeepsop na gebruik wegspoelt uit de huizen en wegvloeit naar zeeën, rivieren en meren. Je kunt hen ook tonen hoeveel water je nodig hebt voor de was door het te verzamelen in een emmer.

Leer groen te denken en te handelen, en gebruik milieuvriendelijke producten! Denk in de supermarkt na over de milieu-impact van een product voor je het in je winkelkar legt en zoek indien mogelijk naar een milieuvriendelijk en duurzaam alternatief. Help je kind met het maken van een lijst met milieuvriendelijke producten die je kunt vinden in de supermarkt of in andere, gespecialiseerde winkels.

Weet jij welke natuurlijke producten detergents kunnen vervangen?

Opdracht 5 – Om thuis te doen – Watervervuiling in het verleden

Leerdoel: Het verband kunnen leggen tussen vervuiling en de technologische vooruitgang doorheen de geschiedenis

Huiswerk: Interview je grootouders, de oudste leden van je familie of een oude familievriend.

- 1) Wat gebruikten ze in hun kindertijd om zich te wassen en om schoon te maken?
- 2) Gebruikten ze meer natuurlijke producten, die minder vervuilen dan onze hedendaagse middelen? (bv. loog, assen, citroen, gedenatureerde alcohol, keukenzout, wijnazijn)
- 3) Schrijf de antwoorden op in een schrift en vergelijk je antwoorden met die van de rest van de klas.

Opdracht 6 – Woordzoeker

Leerdoelen: Het onthouden van de woorden en concepten die in de aflevering uitgelegd worden.

Zoek in het rooster de woorden die hieronder staan

BEN BOO	FILTER VERF			VERVUILING VICTORIA			MOERASLAND MESTSTOF		
V	E	R	V	U	I	L	I	N	G
T	B	F	I	L	T	E	R	S	C
A	L	R	C	D	I	F	B	O	T
M	E	S	T	S	T	O	F	B	X
K	B	N	O	G	M	F	J	E	P
M	O	E	R	A	S	L	A	N	D
L	O	E	I	F	H	J	C	M	V
Q	S	Z	A	G	P	V	E	R	F

Werkblad I

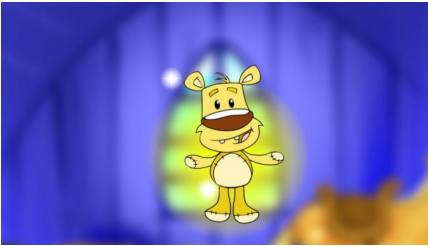
Inleiding over de tekenfilmreeks

Stap allemaal op de Magische Draaimolen!

Op een dag zijn Ben, zijn kleine zus Lucy en zijn beste vriendin Jaq aan het spelen op zolder. Daar ligt het vol met oude rommel. In een donker hoekje vinden ze een oude, versleten pluchen hond en een kapotte draaimolen.

Plots gebeurt er iets heel ongewoons, iets magisch... De kleine speelgoedhond komt tot leven, hij begint rond te lopen en hij kan zelfs praten! En ook de draaimolen draait rond en rond en rond...

De speelgoedhond stelt zichzelf voor als 'Boo'. Hij neemt de kinderen mee op de magische draaimolen en samen gaan ze naar verre, wonderlijke plaatsen waar ze allerlei wilde avonturen beleven...

Biografie van de tekenfilmfiguren

BEN is acht jaar oud. Hij is heel actief, is goed in sport en houdt van skateboarden. Hij is vriendelijk en praktisch aangelegd, hij is de leider van het kleine groepje. Hij kan iedereen keer op keer overtuigen om samen grootse dingen te doen. Hij vindt zichzelf een 'coole kerel', maar wordt soms in verlegenheid gebracht door zijn kleine zus, Lucy, die altijd rondhangt in de buurt van Ben en zijn vriendin Jaq.

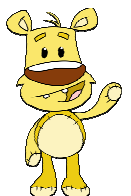
JAQ is de beste vriendin van Ben, ze is ook acht jaar oud. Ze is goedhartig en heeft verstand van veel dingen. Ze houdt van muziek, fietsen en eten!

LUCY is Ben's kleine zus. Ze is vijf jaar oud en erg vroegrijp. Ze is graag in de buurt van haar grote broer en zijn vriendin, ze vindt zichzelf al erg volwassen en ze haat het als iemand zegt wat ze moet doen. Ze is enthousiast over alles, heel leergierig, nooit bang en ze praat voortdurend. Ze heeft de onhebbelijke gewoonte om zichzelf in de problemen te werken en zo haar grote broer in verlegenheid te brengen.

BOO is een speelgoedhond. Hij ziet er wat verfromfaaid uit, maar wanneer hij 'levend' wordt, ondergaat hij een heuse transformatie. Boo praat snel en deftig, maar is tegelijkertijd erg grappig. Hij heeft iets weg van een Victoriaanse circusdirecteur, of een cabaretier. Wanneer ze met zijn magische draaimolen naar andere werelden reizen, laat Boo merken dat hij die plekken al eerder bezocht, en dat hij overal het fijne van weet. Hij gedraagt zich een beetje geheimzinnig en het is moeilijk om een leeftijd op hem te plakken. Hij is vriendelijk en warm, en hij werpt zich op als mentor voor de kinderen.

Werkblad II

'Victoria's Moerasland'

Lucy heeft vanmiddag een schilderij gemaakt. Ze is bezig met opruimen en tot grote ergernis van Jaq en Ben spoelt ze olieverf door de gootsteen. Ze roepen dat Lucy daar onmiddellijk mee moet ophouden! Lucy ziet niet in wat het probleem is – het kraanwater spoelt de verf toch gewoon weg? Ben besluit dat het tijd is om Boo op te zoeken.

Boo weet waar hij de kinderen mee naartoe zal nemen en hij beveelt zijn magische draaimolen om hen naar een rivier te brengen, die duidelijk al betere tijden gekend heeft. De planten naast het water zijn gestorven en het lijkt alsof er helemaal geen dieren en vogels meer leven. Erger nog: het water is groen, het stinkt en er ligt schuim op; het ziet eruit als vergif! Het water is ondrinkbaar.

De kinderen ontmoeten Victoria, een praatgrage woelrat. Ze legt uit dat dit ooit een bloeiend gebied was, waar veel dieren woonden en waar mensen graag op bezoek kwamen om zich te ontspannen. Het was er echt elke dag feest! Maar dan begon het water smerig te worden en werden de dieren ziek.

Victoria is de enige die er nog woont en zelfs zij denkt erover te verhuizen. Jaq vraagt vanwaar de smurrie komt en Victoria legt uit dat ze het niet weet. Ben beslist dat ze de rivier zullen volgen om de bron van vervuiling op te sporen. De kinderen, Boo en Victoria wandelen langs de oever van de rivier, tot ze een grote fabriek tegenkomen, met een afvoerbuïs die groene smurrie in het water loost.

De kinderen gaan naar de fabriekseigenaar en vertellen hem welke schade zijn afval toebrengt aan de rivier. De eigenaar zegt dat het maar een bijproduct is van de verf die in zijn fabriek wordt gemaakt – hoe moet hij er anders van af raken? Boo zegt dat een filter zou kunnen helpen...

Ben herinnert zich iets dat hij op tv zag, over het aanleggen of heraanleggen van een moerasland. Moeraslanden zuiveren het water op een natuurlijke manier en creëren een woonplaats voor de lokale wilde dieren. Victoria smeekt om iets te doen en de fabriekseigenaar gaat akkoord...

Iedereen gaat aan de slag om een moerasland aan te leggen. De filters worden bevestigd aan de afvoerpijp en geleidelijk ontstaat er een uitgestrekt moerasland. Victoria is in de wolken wanneer het water terug helder wordt en haar vrienden terugkeren naar de rivier.

Terug op zolder overlopen de kinderen wat ze geleerd hebben. Lucy belooft om in het vervolg waterverf te gebruiken. Boo vertelt dat je verf niet gewoon door de gootsteen mag spoelen. Lucy zegt dat ze zich bedacht heeft – ze gaat de rest van de verf niet gewoon weggieten, maar ze maakt er een bord mee waarop staat 'VICTORIA'S MOERASLAND', om aan Victoria te geven.

Les 2 - Zuinig met water

'Het is maar water'

Les 2 - Zuinig met water

'Het is maar water!'

Lees dit onderdeel voor de les begint. Het biedt je de kans om het thema uit dit lesonderdeel beter te leren kennen. Extra ondersteunende informatie voor de oefening over de watervoetafdruk kun je downloaden op de website www.animate-eu.com/eco (doorklikken naar 'Wise up to Water').

Waarom is het belangrijk om zuinig te zijn met water?

We leven op een blauwe planeet, maar het meeste water op aarde is zout water, en de rest zit grotendeels gevangen in gletsjers, sneeuw, ijs en permafrost. Minder dan 0,5% van al het water op aarde is oppervlaktewater, en vind je terug in rivieren, meren en moeraslanden. Het zijn die wateren die onmisbaar zijn voor het leven op aarde. Het lijkt misschien wel zo, maar deze waterbronnen zijn niet onuitputbaar. Jaarlijks is slechts een bepaalde hoeveelheid water beschikbaar en de vraag ernaar groeit continu.

Er zijn niet veel dingen die we kunnen doen zonder water. We hebben water nodig om te drinken, te koken en om schoon te maken. We hebben water nodig om voedsel te kweken en om kleren te maken. Tijdens het productieproces van de computers waarop we werken, of van de energie die hen van stroom voorziet, hebben we enorme hoeveelheden water nodig. Water is levensnoodzakelijk.

Watercrisis

Het water dat we gebruiken komt uit onze rivieren, meren en grondwaterreserves. In veel regio's heeft een jarenlang ondoordacht en onduurzaam watermanagement ervoor gezorgd dat de watertekorten een dieptepunt bereikt hebben. Daar lopen rivieren leeg, worden meren kleiner, drogen moeraslanden op of wordt grondwater sneller opgepompt dan het aangevuld kan worden. Als we voortdoen zoals we bezig zijn, voorspelt de VN dat bijna de helft van de wereldbevolking in 2025 in waterarme gebieden zal leven. En Europa wordt er niet van gespaard. De stijgende vraag naar water en de negatieve impact van het veranderende klimaat maken Europa erg kwetsbaar voor watertekorten. Als we nu niet beginnen met een beter en voorzichtiger watergebruik, zal er gewoon niet genoeg water zijn voor ons en ons milieu.

Het goeie nieuws is dat we écht een verschil kunnen maken door gewoon zuinig om te gaan met water. Door alleen te nemen wat we nodig hebben, kunnen we onze huidige levensstijl behouden en er toch voor zorgen dat er genoeg water overblijft voor de ecosystemen om ons heen. Bovendien blijft er genoeg water over om belangrijke taken te vervullen: het huizen van verschillende soorten planten, vissen en dieren en het vrijwaren van ecosystemen die water zuiveren en opslaan. En natuurlijk blijven zo die heerlijke toevluchtsoorten bestaan, waarheen we zo graag op vakantie gaan om te relaxen en te ontspannen.

Bedrijven en landbouwers moeten:

Processen ontwikkelen om de productie te verhogen en tegelijkertijd de impact op zoetwatersystemen te verkleinen.

De hoeveelheid water die ze winnen uit natuurlijke systemen minimaliseren door de productiviteit van regenafhankelijke landbouw te verhogen, waardoor er minder of efficiënter geïrrigeerd kan worden. Nieuwe variëteiten van graangewassen, verbeterde landbouwtechnieken en technologische vooruitgang in het verzamelen van water zijn al een goede stap in de richting naar regenafhankelijke productie, maar er is nog veel werk aan de winkel.

We kunnen allemaal water besparen door ons gedrag te veranderen en door voor watervriendelijke alternatieven te kiezen:

Draai de kraan dicht terwijl je je tanden poetst, neem een korte douche ipv een bad. Kies voor een waterbesparende douchekop die tot 75% minder verbruikt dan een normale douchekop.

Als je op zoek bent naar een nieuw toilet, overweeg dan een waterbesparend toilet of een toilet met een dubbele spoelknop. Als je pas een nieuw toilet hebt gekocht, leg dan een fles water of een baksteen in je spoelbak om water te besparen.

Stop het druppelen! Een druppelende kraan verspilt meer dan 5.000 liter water per jaar.

De installatie van een regenwaterton in je tuin, voor het begieten van planten, kan tot vijf liter per persoon per dag besparen.

In plaats van je auto te wassen met een tuinslang, kun je het ook eens proberen met een emmer en een spons. Dertig minuten met de tuinslang, en je verbruikt meer water dan een gemiddeld gezin op een hele dag!

Zo ga je zuinig om met water:

Het is mogelijk om te berekenen hoeveel water nodig is om de voorwerpen en diensten te produceren, waarvan we individueel, gemeenschappelijk of zakelijk gebruik maken – dat heet de watervoetafdruk. Jouw watervoetafdruk toont het verband tussen jouw dagelijks consumptiepatroon en het watertekort en de watervervuiling elders, in de regio's waar onze goederen geproduceerd worden. Begrijpen hoeveel water we nodig hebben voor alles, is belangrijk om te begrijpen hoe we er zuinig mee kunnen omspringen.

Inleiding

Voor je naar de tekenfilm gaat kijken, kun je aan de klas vragen wat de leerlingen al weten over zuinig watergebruik. Je kunt hen vragen (voor de oudste groep): 'Is water volgens jou onuitputbaar of niet?' of (voor de jongste groep): 'Geeft de natuur ons volgens jou eindeloos veel water'? Schrijf de antwoorden op het schoolbord zodat je ze kunt overlopen na het bekijken van de aflevering.

- *Verzamel de antwoorden zonder enige vorm van waardering te geven, zodat de kinderen ongeremd hun gedachten kunnen uiten;*
- *Voor jonge kinderen kan het helpen om afbeeldingen en voorbeelden te gebruiken uit hun eigen leefwereld.*

De tekenfilm bekijken

Bekijk de aflevering met jouw klas. Als dat niet mogelijk is, verdeel dan Werkblad II (te vinden op het einde deze les). Het werkblad schetst de verhaallijn van de aflevering en bevat beelden uit de aflevering. Kinderen kunnen ofwel zelf het verhaal lezen (afhankelijk van hun leeftijd) ofwel naar het verhaal luisteren terwijl de leerkracht het voorleest.

Opdracht 1 – Groepsgesprek: Wat weten we over zuinig watergebruik?

Leerdoel: Betrek alle kinderen bij het gesprek om hen zo bewust te maken van het belang van water, een kostbare en gelimiteerde hulpbron. Wakker hun individuele verantwoordelijkheidszin aan ten opzichte van zuinig watergebruik.

Besprek, na het bekijken van de tekenfilm of het lezen van het verhaal, de antwoorden die op het schoolbord staan. Kijk of er overeenkomsten zijn met het verhaal van *Mijn vriend Boo*. Stel de kinderen enkele vragen om hun feedback te verzamelen en om een groepsgesprek te stimuleren:

- Welk deel van deze aflevering vond je het leukst?
- Welke tekenfilmfiguur vond je het leukst in deze aflevering?
- Wie zegt: 'Het is maar water!'? Denk je dat hij of zij gelijk heeft?
- Welke tekenfilmfiguur gebruikt water op een verantwoorde manier?
- Waar komt de draaimolen deze keer terecht?
- Wat voor landschap zie je?
- Hoe werkt de waterkringloop?
- Is het echt nodig om water te besparen? Waarom?
- Wat gebeurt er als we te veel water gebruiken?
- Heb jij ooit water verspild, net zoals Lucy en Jaq?
- Hoe geeft Boo de gieters een andere vorm?
- Wat gebeurt er met de rivier als het waterpeil te laag is?
- Wat stellen Ben, Lucy en Jaq voor om water te besparen?
- ... of stel de kinderen nog andere vragen over het thema!

Opdracht 2 – Groepswerk: Maak reclame voor waterbesparing!

Leerdoel: De kinderen ondersteunen bij het verwerven van kennis over het thema 'zuinig met water' en hen laten ontdekken dat iedereen, zelfs kinderen, kunnen bijdragen tot een beter milieu.

Vraag de klas om een folder te maken (zie Werkblad IV achteraan deze les), die mensen aanmoedigt om zuinig om te gaan met water. De folder:

- Is opvallend zodat hij meteen de aandacht trekt. Gebruik aantrekkelijke kleuren en afbeeldingen om de boodschap op de folder kracht bij te zetten.
- Is goed leesbaar. Gebruik korte, duidelijke zinnen.
- Doet mensen de waarde van water begrijpen. Geeft niet enkel informatie, maar speelt ook in op de emoties van mensen.
- Moedigt mensen aan om actie te ondernemen en om hun gewoontes veranderen zodat ze water besparen. Geeft simpele adviezen die makkelijk toepasbaar zijn in het dagelijks leven.

Opdrachten voor de kinderen (onder begeleiding):

- Waterbesparende tips voorstellen, gebaseerd op de suggesties die in de tekenfilm aan bod komen, op de achtergrondinfo van de leerkracht en op de eigen ervaring van de kinderen;
- Een naam en slogan verzinnen voor hun campagne;
- Een folder creëren volgens de instructies op Werkblad IV;
- De leerlingen nemen hun folder mee naar huis om aan hun ouders en vriendjes uit te leggen waarom het belangrijk is om zuinig te zijn met water en hoe je water kunt besparen.

Suggestie:

Als jouw klas meerdere ideeën heeft voor de folder, kun je de kinderen verdelen in kleine groepjes. Elke groep ontwikkelt dan een of meer folders die handelen over een specifiek thema rond waterbesparing (de groepen kunnen bijvoorbeeld een folder ontwikkelen over 'zuinig met water' in telkens een andere kamer: keuken, badkamer, tuin). De volledige folders worden gekopieerd en verdeeld onder de andere kinderen, ouders en voogden.

De leerlingen kunnen ook folders ontwikkelen met een leuke mascotte die kinderen aanmoedigt om ook op school zuinig om te springen met water, bijvoorbeeld op het toilet. Zo pikken ook de andere leerlingen op school een belangrijke les mee!!!

Opdracht 3 – Experiment voor de hele klas: Hoeveel water verspillen we elke dag?

Experiment 'Zuinig met water'

Leerdoel: De kinderen handelingen laten uitvoeren met water en van nabij laten onderzoeken hoeveel ze verspillen

Zet een slakom in de gootsteen en observeer hoeveel water in de slakom valt terwijl je je handen inzeept en spoelt.

Of: zet 's morgens een slakom in de gootsteen en laat de kraan zachtjes druppelen. Bekijk 's middags of 's avonds hoeveel water er in de slakom terecht kwam.

Belangrijk:

Gooi het water dat je op deze manier verzameld hebt niet weg, maar gebruik het bijvoorbeeld om de planten water te geven!

Opdracht 4 – Om thuis te doen: ‘Wat is de dagelijkse watervoetafdruk van je gezin?’

Vooraleer je start met deze opdracht, is het nuttig om de kinderen uit te leggen wat een ‘voetafdruk’ is in een milieucontext (het effect van ons gedrag op het milieu).

Dit onderdeel is voor ouders/voogden en bevat boodschappen om mee naar huis te nemen en suggesties voor weekendopdrachten. Nadien kunnen de kinderen hun ervaringen delen met de groep of er een opstel over schrijven.

Leerdoel: Gezinnen betrekken in het project, hun milieubewustzijn vergroten en hen aanmoedigen om een paar ‘eco-vriendelijke’ wijzigingen door te voeren in hun dagelijkse leven.

Kinderen steken soms veel op van de rest van hun gezin. Het gezin kan een belangrijke rol spelen wanneer kinderen moeten leren dat alle beetjes helpen om vervuiling te verminderen.

Bovendien kunnen kinderen thuis de rol van ‘ambassadeur’ spelen, door positieve boodschappen te verspreiden en milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Als het hele gezin leert hoe je een milieuvriendelijker leven kunt leiden, worden die positieve gewoontes misschien ook in de praktijk omgezet!

Geef het volgende huiswerk aan de gezinnen:

‘Heb je er ooit al bij stilgestaan hoeveel water jouw gezin verbruikt op één gewone dag? We gebruiken niet alleen water om te drinken, te wassen en te koken. Alles wat we eten (ontbijtgranen, vlees, eieren, melk, fruit en groenten) en alles wat we gebruiken (papier, leren schoenen, industriële producten, katoenen T-shirts) is het resultaat van een productieproces dat enorm veel water vereist.

Met deze opdracht kun je de watervoetafdruk van je eigen gezin bepalen. Neem werkblad V, achteraan deze les, en help je kinderen het in te vullen.

Opdracht 5 – Om thuis te doen: Een leven zonder stromend water – vertel je verhaal

Leerdoel: Begrijpen dat water een kostbare hulpbron is en dat leven zonder water erg moeilijk is (maar helaas is het in sommige delen van de wereld het dagelijkse kost).

Laat de kinderen enkele vragen beantwoorden als huiswerk:

- ‘Heb je ooit al eens een uurtje of een dag zonder stromend water gezeten? Vraag het ook eens aan je ouders/voogd of aan je grootouders/een ouder familielid.
- Hoe ging dat?
- Wat miste jij (of hij/zij) het meest?
- Hoe voelde je je (of hoe voelde hij/zij zich)?

Schrijf de antwoorden op in een schrift en vergelijk je antwoorden met die van de rest van de klas.

Opdracht 6 – Woordzoeker

Leerdoel: Het onthouden van de woorden en concepten die in de aflevering uitgelegd worden.

Zoek in het rooster de woorden die hieronder staan

**VOGEL
BEHOUD
VIS**

**INSECTEN
IRRIGATIE
KLEXUS**

**MEER
LUCY
PLANTEN**

**REGEN
RIVIER**

T	M	E	E	R	S	C	A	K	B
W	O	K	L	E	F	R	Z	L	P
I	R	R	I	G	A	T	I	E	M
N	V	F	G	E	S	B	P	X	C
S	P	L	A	N	T	E	N	U	S
E	R	U	R	R	Y	H	U	S	J
C	S	C	H	G	V	O	G	E	L
T	O	Y	Z	T	I	U	L	P	S
E	M	U	S	T	S	D	I	A	F
N	H	R	I	V	I	E	R	L	R

Werkblad III

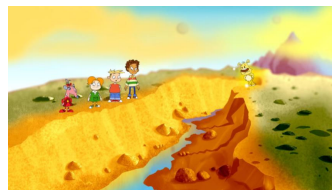
'Het is maar water!'

Jaq en Lucy zijn druk bezig met het vullen van een gieter om de planten in de tuin water te geven. Maar... ze laten de kraan openstaan. Veel water loopt gewoon weg naar de goot. Ben komt buiten en zegt dat ze water aan het verspillen zijn! Jaq zegt dat Ben overdrijft – het is maar water, er is nog veel meer water – water raakt nooit op. Ben schudt zijn hoofd en zegt dat het tijd is om Boo op te zoeken.

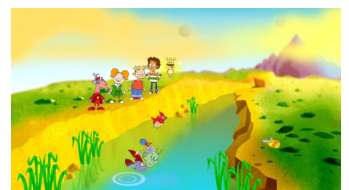

Boo denkt na over Ben's vraag – kan water op raken? Zoals gewoonlijk, weet Boo meteen waar hij met de kinderen naartoe wil. Hij tovert de magische draaimolen tevoorschijn en neemt hen mee naar een plaats die de kinderen al kennen: de planeet van Klexus. Ze waren hier al eerder, toen ze leerden over energie besparen en toestellen uitzetten. Klexus is blij hen terug te zien. Ze heeft al veel nieuwe vrienden gemaakt, sinds hun laatste ontmoeting. De planeet ziet er veel beter uit, nu ze zuinig zijn met energie. Boo zegt dat het tijd wordt dat Klexus en haar onderdanen nu leren om minder water te gebruiken, op een verstandige manier.

De kinderen merken op dat de buitenaardse wezens water halen uit een plaatselijk meer, om water te geven aan de fruitbomen die ze geplant hebben. Hun tuinslangen zijn in slechte staat en er lekt water op de grond. Boo legt uit dat het niet goed is voor het milieu om water te verspillen omdat er energie nodig is om water op te pompen en te zuiveren – hoe meer water we gebruiken, hoe meer water gezuiverd moet worden, en hoe meer energie we gebruiken! Onze watervoorraden kunnen ook uitgeput raken tijdens droge periodes, dus is het beter om zuinig om te springen met wat we hebben. Het zou stom zijn om water sneller op te gebruiken dan we het opnieuw kunnen zuiveren of dan de natuur water kan aanleveren!

Lucy merkt op dat er buitenaardse vissen en dieren zwemmen in het verdwijnende meer en zegt dat we beter niet al het water gebruiken omdat er vaak veel dieren in wonen. Klexus vraagt of er een betere manier is om hun boomgaarden te irrigeren. Ben heeft een goed idee en al snel hebben de kinderen een rij tonnen verzameld. De lucht wordt somber en het begint te regenen. Ben legt uit dat je regenwater kunt bewaren om bomen en planten water te geven in droge periodes. Klexus bedankt de kinderen voor de hulp.

Terug op zolder overlopen de kinderen wat ze geleerd en ontdekt hebben. Bijvoorbeeld dat toiletten met een dubbele spoelknop water besparen en dat je een kraan niet mag laten druppelen. Jaq zegt dat ze ook water zal besparen en NOOIT nog een bad zal nemen. Ben denkt dat dat niet zo'n goed idee is. We hebben water nodig en er zal altijd genoeg water zijn – als we er maar op een verstandige manier mee omgaan!!

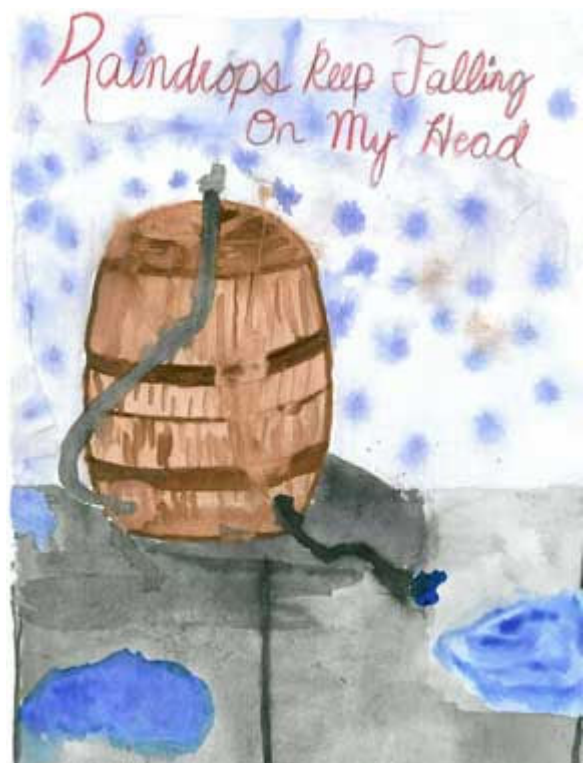
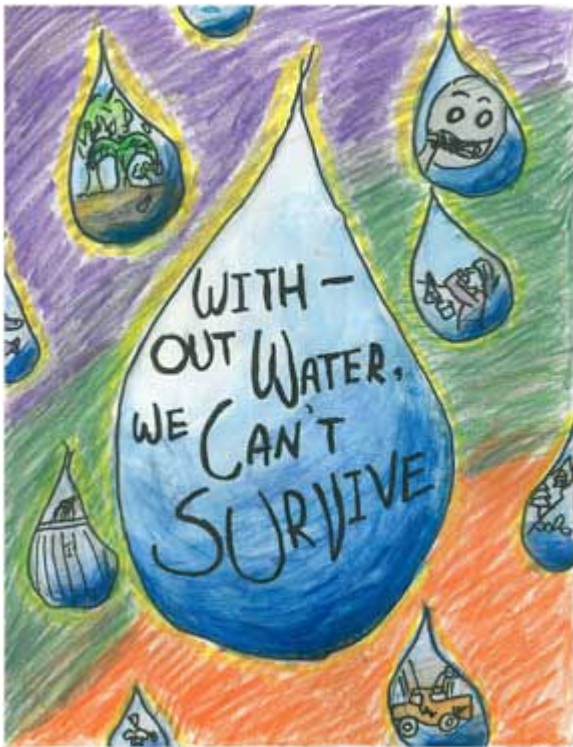
Werkblad IV

Les 2 – Opdracht 2

Instructies

- Geef alle nodige informatie: de naam van de campagne (kort en grappig), de slogan, tips om water te besparen, enz.
- Gebruik foto's, afbeeldingen en verschillende kleuren om je boodschap kracht bij te zetten
- Probeer alles zo te schikken, dat de folder meteen opvalt

Voorbeelden

Bron: www.soquelcreekwater.com/Poster_Contest_Page.htm

Werkblad V

Les 2—Opdracht 4

Wat is de watervoetafdruk van je gezin? – Van dag tot dag

Naam van het gezin:

Datum:

Hoeveel keer heeft jouw gezin vandaag water gebruikt?

Zet een X in de tabel hieronder, als je op deze manier water hebt gebruikt.

Bijvoorbeeld: Heb jij de auto gewassen? Zet dan een X onder 'tuinslang'. Heb je gedoucht? Zet dan een X onder 'douche'

Emmer, gieter	Tuinslang, sproeisysteem	Keukenkraan	Badkamerkraan	Toilet doorspoelen	Douche	Bad	Wasmachine, afwasmachine

Het water dat je in huis gebruikt is slechts een deel van je totale waterverbruik. Bereken hoeveel water nodig is om de producten te maken, die we dagelijks gebruiken.

Vul de lege vakjes met cijfers of een X als je het product niet gebruikt. Als je de hele tabel hebt ingevuld, tel de resultaten dan op.

Product	Hoeveel water is nodig om het te produceren?	Hoeveel van deze producten gebruikt jouw gezin elke dag?	Subtotaal
Appel (één)	70 l.		
Koffie (één kop)	140 l.		
Thee (één kop)	30 l.		
Melk (één glas)	200 l.		
Bruin brood (één snee)	40 l.		
sinaasappelsap (één glas)	170 l.		
Een zak chips	185 l.		
1 portie rundvlees (100 gr.)	1550 l.		
1 portie kaas (100 gr.)	500 l.		
1 ei	200 l.		
1 hamburger (100gr)	2400 l.		
1 paar leren schoenen	8000 l.		
Papier (1 vel A4 papier)	10 l.		
1 Katoenen t-shirt	2700 l.		
Totaal			

Wat is het totaal? Schrijf het hier op:

Ongelooflijk, vind je niet?

Les 3 - Water en de wereld

'Het totaalbeeld'

Les 3 - Water en de wereld

'Het totaalbeeld'

Lees dit onderdeel voor de les begint. Het biedt je de kans om het thema uit dit derde lesonderdeel beter te leren kennen. Om de behandelde onderwerpen te illustreren, kun je beelden van moeraslanden, rivieren (met dieren en planten) en dammen downloaden op www.MyFriendBoo.com. Deze beelden zijn ook handige hulpmiddelen tijdens de posteroefeningen.

In deze les is het erg belangrijk dat je benadrukt dat we met de natuur moeten samenwerken en niet tegenwerken. Aan het einde van de les zullen de kinderen begrijpen dat enkele kleine aanpassingen in hun alledaags gedrag een echt verschil kunnen maken.

Stromende rivieren of bloeiende moeraslanden, we hebben allemaal water nodig

We wonen allemaal nabij water, ook al zijn we ons er niet altijd van bewust. Is het op de oever van een rivier, of aan het uiteinde van een lange pijp, al ons water is afkomstig van natuurlijke bronnen. Onze rivieren, meren en grondwaterreserves helpen allemaal bij het kweken van gewassen, het produceren van energie en het vervullen van onze basisbehoeften. Het is erg belangrijk dat deze waterbronnen in goede gezondheid verkeren.

Niet alleen mensen, maar ook dieren hangen af van goedwerkende natuurlijke systemen. Zoetwaterhabitats vormen de woonplaats van ongeveer 40% van alle vissoorten. Als je daar nog de amfibieën, reptielen, watervogels en zoogdieren aan toevoegt, kom je op een derde van alle gewervelde diersoorten die wonen in of langs onze rivieren en meren.

Jammer genoeg hebben we onze rivieren, meren en moeraslanden niet goed verzorgd. Vaak vervuilen we hen, of gebruiken en verspillen we veel te veel van hun water zodat ze hun diensten aan de mens niet langer kunnen vervullen. We hebben rivieren rechtgetrokken en ingesloten en we hebben dammen gebouwd om te hoge waterstanden te voorkomen. We hebben meren, rivieroeveren en verdrinken landen vernietigd. En onze hooglanden zijn overbegraasd, overbevloed en beschadigd. Vijftig procent van de globale moeraslanden zijn verdwenen, sommige grote rivieren lopen leeg of bereiken de zee niet meer. Zoetwatersoorten verdwijnen sneller van de planeet dan eender welke andere groep soorten.

En ook wij voelen de gevolgen: gedurende de laatste 50 jaar is het aantal ernstige overstromingen en droogtes gestegen en hebben deze extreme periodes meer schade dan ooit aangericht. Dat komt deels door de achteruitgang van de zoetwater ecosystemen. En dat is nog niet alles: de klimaatsverandering maakt het nog erger – misschien zelfs veel erger. Er zijn veel verschillende voorspellingen en verwachtingen over wat exact de gevolgen van de klimaatsverandering zullen zijn, maar men is het erover eens dat het natter zal worden waar het al nat is, en droger waar het al droog is. Overstromingen en periodes van droogte zullen vaker voorkomen en ernstiger zijn.

Maar er is ook goed nieuws. Globaal onderzoek heeft aangetoond dat – als we ons waterverbruik drastisch aanpakken – we waarschijnlijk genoeg water hebben om ons, onze behoeften en de behoeften van onze planeet nu en in de toekomst te waarborgen. Als we hard genoeg proberen, kunnen we allemaal water besparen...

Hoe kunnen mensen van de blauwe planeet water besparen?

We moeten terug voeling krijgen met de rivieren, meren en grondwaterreserves waarvan we afhankelijk zijn.

- Organiseer een kleine gezinsuitstap (of picknick) naar een rivier/meer/zee/kanaal en observeer alle kleine bloemen, insecten, vissen en dieren die in of naast het water leven. Bestudeer ook de verschillende manieren waarop we zelf gebruik maken van onze waterrijke omgeving.
- Contacteer de autoriteiten op vlak van water en neem deel aan publieke conferenties over waterbesparing en watermanagement.
- Oefen druk uit op de regering om een watervriendelijk beleid te voeren, waarbij de nadruk wordt gelegd op duurzaam watergebruik, zoals beschreven in het EU Water Framework Directive.
- Oefen druk uit op winkeliers en voedselproducenten om een watervriendelijk beleid te voeren in hun winkels en toeleveringsketens.

In de toekomst is het noodzakelijk dat ons watergebruik gereguleerd wordt, zodat we opnieuw kunnen aansluiten bij de natuurlijke watercyclus. We moeten er zeker van zijn dat onze nood aan water de rivieren en stromen die water leveren niet in gevaar brengt. We moeten ervoor zorgen dat er genoeg water overblijft in de rivieren om hen, samen met hun fauna en flora, in leven te houden.

Inleiding

Voor je naar de tekenfilm gaat kijken, kun je volgende vragen stellen: 'Welke menselijke activiteiten hebben volgens jou een negatieve impact op onze rivieren, meren en moeraslanden?'. Schrijf de antwoorden op het schoolbord zodat je ze kunt overlopen na het bekijken van de aflevering.

- *Verzamel de antwoorden zonder enige vorm van waardering te geven, zodat de kinderen ongeremd hun gedachten kunnen uiten;*
- *Voor jonge kinderen kan het helpen om afbeeldingen en voorbeelden te gebruiken uit hun eigen leefwereld.*

De tekenfilm bekijken

Bekijk de aflevering met jouw klas. Als dat niet mogelijk is, verdeel dan Werkblad II (te vinden op einde van deze les). Het werkblad schetst de verhaallijn van de aflevering en bevat beelden uit de aflevering. Kinderen kunnen ofwel zelf het verhaal lezen (afhankelijk van hun leeftijd) ofwel naar het verhaal luisteren terwijl de leerkracht het voorleest.

Opdracht 1 – Groepsgesprek: Het totaalbeeld. Wat wil dat zeggen?

Leerdoel: De kinderen bewustmaken van de relatie tussen water en het leven op aarde. Wakker hun individuele verantwoordelijkheidszin ten opzichte van onze planeet aan.

Bespreek, na het bekijken van de tekenfilm of het lezen van het verhaal, de antwoorden die op het schoolbord staan. Kijk of er overeenkomsten zijn met het verhaal van *Mijn vriend Boo*. Stel de kinderen enkele vragen om hun feedback te verzamelen en om een groepsgesprek te stimuleren:

- Welk deel van deze aflevering vond je het leukst?
- Welke tekenfilmfiguur vond je het leukst in deze aflevering?
- Wat vinden de kinderen tijdens hun zoektocht in het huis?
- Wat willen ze te weten komen van Boo?
- Waar landt de draaimolen deze keer?
- Beschrijf eens de eerste beelden van de rivier.
- Heb je al eens een rivier gezien? Kun je die beschrijven (kleur van het water, stroomsnelheid, dieren en planten, vorm, enz.) Wat kun je allemaal doen in een rivier (zwemmen, vissen, varen, enz.)?
- Wist je dat boeren soms chemicaliën zoals pesticiden en meststoffen gebruiken om planten beter te laten groeien? En dat die chemische stoffen dan in de bodem en later in de rivier terecht komen?
- Wat is een dam? Hoe werkt een dam? Hoe moet een dam gebouwd worden opdat vissen er geen last van hebben?
- In deze aflevering zie je dat delen van de rivier vervuild zijn. Wat zijn volgens jou de gevolgen daarvan? Heb jij zulke gevolgen al eens in het echt gezien?
- Beschrijf eens de beelden van de perfecte rivier die je in de tekenfilm gezien hebt? Wie kan helpen om onze rivieren gezond te houden? Hoe kun je dat doen?
- Welke goede raad geven Boo en zijn vrienden op het einde?
- Begrijp je nu wat Boo bedoelde met het woord 'totaalbeeld'?
- ... of stel de kinderen nog andere vragen over het thema!

Opdracht 2 – Groepswork: Maak je eigen 'Totaalbeeld'!

Leerdoel: De kinderen ondersteunen bij het verwerven van kennis over het thema 'waterbehoud' en hen laten ontdekken dat een schoner milieu mogelijk is, als iedereen een steentje bijdraagt.

De klas maakt, onder begeleiding van de leerkracht, zelf een 'totaalbeeld'.

Verdeel de kinderen in 4 groepen, een groep voor elk thema in de tekenfilm:

1. Landbouw
2. Industrie
3. Dammen
4. Dagelijkse aanpassingen

Elke groep maakt een poster (tekening, schilderij, collage, enz.) waarin alle manieren voorgesteld worden waarop elke sector uit deze aflevering zijn bijdrage kan leveren aan een schoner milieu (bv. de groep 'landbouw' tekent een veld waarin minder pesticiden en meststoffen gebruikt worden, en een moerasland met vissen en vogels).

Alle posters worden samen opgehangen aan de muur: het 'Totaalbeeld van de klas'. De kinderen kunnen dan het resultaat bekijken en worden er telkens aan herinnerd dat iedereen deel uitmaakt van het totaalbeeld en dat iedereen een steentje kan bijdragen.

Bij het uitvoeren van deze opdracht denken de kinderen na over de beelden en boodschappen uit de tekenfilm, wanneer ze die gebruiken op hun poster. Op het einde van deze opdracht toont en verklaart elke groep zijn poster aan de rest van de klas. Indien nodig, kun je het gesprek stimuleren door vragen te stellen.

Suggestie: In plaats van posters te maken, kun je ook opteren om de kinderen te begeleiden bij het maken van een eigen verhaal over water en de wereld, met de tekenfilm als inspiratiebron. Dat verhaal kan dan, in de vorm van een toneelstuk, opgevoerd worden door de kinderen tijdens een ouderfeest.

Opdracht 3 – Experiment voor in de kals: Een onverwachte waterfilter ...

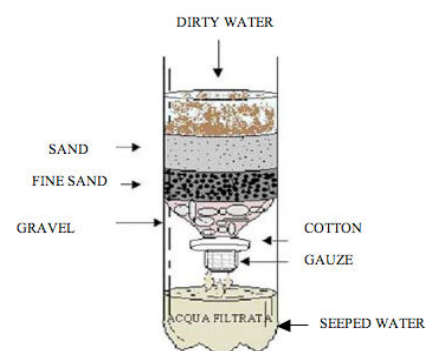
Experiment 'Zuiver water'

Leerdoel: De kinderen gaan aan de slag met water. Zo kunnen ze met hun eigen ogen de gevolgen van bodem- en watervervuiling zien. Dit experiment toont aan dat de natuur ons helpt en niet tegenwerkt.

Wat heb je nodig: een kom water, potaarde, 1 plastic fles, katoen, zand (fijn en grof zand), kiezel, gaas

Aan de slag!

- Vermeng het water in de kom met wat potaarde
- Snij het bovenste stuk van een lege plastic fles
- Maak een gaatje in het midden van de flessendop, en bevestig het gaas rond de dop
- Keer het bovenste stuk van de fles om en plaats het in het onderste deel
- Leg in het bovenstuk achtereenvolgens een laagje katoen, kiezel, grof zand en fijn zand
- Giet het water-met-potaarde in de fles en wacht enkele minuten
- Het water zal doorheen de filter geraken, de potaarde niet
- Hoe ziet het gezuiverde water eruit?

Opdracht 4 – Groepswerk: Doe mee aan de 'Eco Water Quiz'!

Leerdoel: Het doel van deze activiteit is om kinderen te helpen meer kennis en inzicht te vergaren over het belang van water voor het leven op onze planeet. Wie wordt waterkampioen?

De klas, met de leerkracht als moderator en jury, speelt een 'Eco Water Quiz'. Verdeel de klas in twee teams. Elk team kiest een kapitein die, in overleg met zijn/haar teamleden, de vragen beantwoordt. Het zijn meerkeuzevragen, zodat de kinderen ook kunnen gokken. Elk team krijgt 30 seconden om een antwoord te kiezen. Elk juist antwoord is 1000 punten waard. Er is geen voorbereiding nodig. De quiz is een wetenschappelijke manier om het belang van water te ontdekken.

Suggestie: *het verliezende team kan water uitdelen aan de hele klas. Zo kan het winnende team klinken op de overwinning!*

Vragen:

1 We kunnen leven zonder water: A: Waar of B: Niet waar

Antwoord: B: Niet waar. Alle mensen hebben water nodig om te leven. Zonder water gaan we dood.

2 Waar op onze planeet vinden we zoet water? A: in de lucht B: onder de grond C: in rivieren en meren D: alle antwoorden zijn goed

Antwoord: D: alle antwoorden zijn goed. Zoet water vind je in rivieren en meren, in grondwaterreserves onder het aardoppervlak en in de lucht als wolken en vochtigheid.

3 Slechts een klein deel van al het water op onze planeet kan gebruikt worden door de mens: A: Waar of B: Niet waar

Antwoord: A: Waar. Het meeste water op aarde is zout water, of zit gevangen in gletsjers en sneeuwvelden.

4 Regenwater is altijd nieuw water. A: Waar of B: Niet waar

Antwoord: B: Niet waar. Het speciale aan water is dat er steeds een constante hoeveelheid water beschikbaar is op onze planeet. Water is continu in beweging: het verdampt en valt weer naar beneden als regen. Het water dat we vandaag drinken, maakt diezelfde beweging waarschijnlijk al meer dan honderd miljoen jaar lang.

5 Hoeveel water (uitgedrukt in emmers) gebruikt de gemiddelde Europeaan elke dag om te koken, te wassen en om schoon te maken? A: 1 emmer B: 5 emmers C: 10 emmers D: 15 emmers

Antwoord: D: 15 emmers. Gemiddeld gebruiken we in Europa 150 liter water per persoon per dag voor huishoudelijk gebruik. Dat zijn ongeveer 15 emmers water (1 emmer bevat 10 l).

6 Waarvoor gebruiken we onze rivieren? A: om goederen te transporteren B: om energie te produceren C: om vis te vangen D: alle antwoorden zijn goed

Antwoord: D: alle antwoorden zijn goed. We gebruiken onze rivieren op veel verschillende manieren. Soms vormen rivieren de enige toegangsweg naar onbereikbare plaatsen, een deel van de energie op aarde wordt geproduceerd m.b.v. waterkracht en vissen zijn de belangrijkste eiwitbron van heel wat mensen in de wereld.

7 Wat doen moeraslanden voor ons? A: ze zuiveren water B: ze bewaren water zoals een spons C: ze zijn de woonplaats van veel vogels D: alle antwoorden zijn goed.

Antwoord: D: alle antwoorden zijn goed. Moeraslanden hebben veel belangrijke voordelen: ze voorzien de mensheid van brandstoffen, voedsel, ontspanning en werkgelegenheid. Ze beschermen miljoenen mensen tegen de rampzalige gevolgen van overstromingen en vormen een woonplaats voor allerlei soorten planten en dieren, van ijsvogels tot kaaimannen, van reigers tot nijlpaarden.

8 In onze rivieren leven alleen verschillende soorten vissen. A: Waar of B: Niet waar

Antwoord: B: Niet waar. Meer dan 40% van alle vissoorten leeft in zoet water. Maar ook veel amfibieën, reptielen, watervogels en zoogdieren zijn afhankelijk van gezonde rivieren, meren en moeraslanden.

9 Donausteuren (erg speciale vissen die bijna uitgestorven zijn) kunnen tot 150 jaar oud worden. A: Waar of B: Niet waar

Antwoord: A: Waar. Steuren leven al heel lang, het zijn levende fossielen. Ze bestonden al toen er nog dinosaurussen op aarde rondliepen, zo'n 100 miljoen jaar geleden.

10 Wat gebruikt de Orinocodolfijn, die in de Amazonerivier leeft, om zijn weg te vinden?

A: zijn tong B: geluid C: zijn ogen

Antwoord: B: geluid. De Orinocodolfijn is de grootste van alle rivierdolfijnen. Hij vertrouwt op echolocatie (hij gebruikt geluid om te 'zien') om prooi op te sporen in het modderige water waarin hij leeft. Sommige mensen denken dat deze roze dolfin zijn prooi kan verdoven door enorm veel lawaai te maken met het 'meloen'-orgaan op zijn voorhoofd.

Opdracht 5 – Om thuis te doen: Organiseer een 'eco-vriendelijk weekend'

Dit onderdeel is voor ouders/voogden en bevat boodschappen om mee naar huis te nemen en suggesties voor weekendopdrachten. Nadien kunnen de kinderen hun ervaringen delen met de groep of er een opstel over schrijven.

Leerdoel: Kinderen en hun gezin helpen om thuis een zekere vorm van milieubewustzijn te creëren en hen aanmoedigen om een paar 'eco-vriendelijke' wijzigingen door te voeren in hun dagelijkse leven.

Kinderen steken soms veel op van de rest van hun gezin. Het gezin kan een belangrijke rol spelen wanneer kinderen moeten leren dat alle beetjes helpen om vervuiling te verminderen.

Bovendien kunnen kinderen thuis de rol van 'ambassadeur' spelen, door positieve boodschappen te verspreiden en milieuvriendelijk gedrag te vertonen. Als het hele gezin leert hoe je een milieuvriendelijker leven kunt leiden, worden die positieve gewoontes misschien ook in de praktijk omgezet!

Hier zijn enkele suggesties voor gezinsopdrachten:

Organiseer een waterweekend bij je thuis. Doe je best om zoveel mogelijk water te besparen. Milieuvriendelijk gedrag wordt al snel een gewoonte!

- Eerste stap: Ga samen met je kind op zoek naar druppelende kranen in huis. Heb je de planten in huis en tuin niet teveel water gegeven? Speel volgend spel met je kind: hij of zij is een 'water controleur'. Beantwoord de vragen van je kind, over hoeveel water we nodig hebben en waarvoor. Je kunt hem/haar ook helpen met het invullen van het Waterrapport (Werkblad VII).
- Tweede stap: Lees en vervolledig samen met je kind Werkblad VIII, om te ontdekken op welke manier je het milieu een handje kunt helpen!

Organiseer een kleine gezinsuitstap (of picknick) naar een rivier/meer/zee/kanaal en observeer alle kleine bloemen, insecten, vissen en dieren die in of naast het water leven.

- Help je kind met het maken van een lijst met de planten, bloemen en dieren die je gezien hebt. Hij of zij zal ze proberen te beschrijven in de klas; daarom kun je overwegen om ook foto's te maken
- Kent je kind al enkele namen van dieren en planten aan de waterkant?

Opdracht 6 – Woordzoeker

Leerdoel: Het onthouden van de woorden en concepten die in de aflevering uitgelegd worden.

Zoek in het rooster de woorden die hieronder staan

**KRAAN
BOO
DRAAIMOLEN**

**DAM
FABRIEK
BOERDERIJ**

**MESTSTOF
FILTER
MOERASLAND**

**STROOM
WATERKRACHT
JAQ**

**PESTICIDE
RIVIER
BOMEN**

F	G	B	O	M	E	N	P	N	J	P	F	B	S
J	K	D	S	O	L	R	I	V	I	E	R	U	L
L	R	A	E	E	P	M	E	S	T	S	T	O	F
W	A	T	E	R	K	R	A	C	H	T	N	O	I
Z	A	P	D	A	M	T	R	X	E	I	M	P	L
A	N	F	G	S	T	R	O	O	M	C	Q	E	T
E	M	T	P	L	I	F	A	B	R	I	E	K	E
D	L	K	J	A	Q	P	F	I	S	D	A	L	R
B	O	O	I	N	B	O	E	R	D	E	R	I	J
Y	S	C	H	D	R	A	A	I	M	O	L	E	N

Opdracht 7 – Om thuis te doen – Leven met de natuur: vertel je verhaal

Leerdoel: Een verband leggen tussen de milieuproblematiek en de eigen ervaringen van het kind. Zo begrijpen ze dat 'leven met de natuur' niet alleen raadzaam, maar ook haalbaar is voor iedereen!

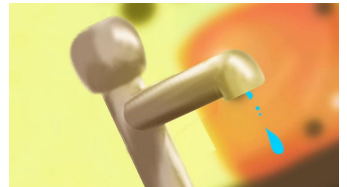
Laat de kinderen enkele vragen beantwoorden als huiswerk:

- Welke waterbronnen heb jij al bezocht (bv. zee, meer, rivier, platteland, berg enz.). Kun je die beschrijven? Breng indien mogelijk foto's, postkaarten, enz. mee.
- Wat vond je het leukst aan die plek? Hoe houden de mensen deze omgeving schoon en gezond?
- Wat deed jij om die plek schoon en gezond te houden?

Werkblad VI

'Het totaalbeeld'

De kinderen proberen nauwgezet om niet te veel water te gebruiken. Jaq geeft de planten niet te veel water. Lucy draait de kraan dicht terwijl ze haar tanden poetst. Ben zorgt ervoor dat er geen druppelende kranen zijn in huis. Lucy vraagt Ben of het dat is – doen ze nu genoeg om een verschil te maken voor de planeet? Ben vertelt dat het niet zo simpel is. Hij stelt voor om Boo op te zoeken, zodat hij het totaalbeeld kan uitleggen.

Zoals gewoonlijk, weet Boo meteen waar hij met de kinderen naartoe wil. Hij tovert de magische draaimolen tevoorschijn en neemt hen mee naar de oever van een rivier waar een boot op hen wacht.

Ze zeilen over de rivier en maken veel plezier... tot ze een bocht maken en terechtkomen in een donker, triest stukje rivier. Het waterpeil is laag. Er zijn geen dieren te bespeuren. De planten aan de oevers zijn uitgedroogd en verwelkt. Erger nog: het water stinkt en er drijft schuim op het oppervlak.

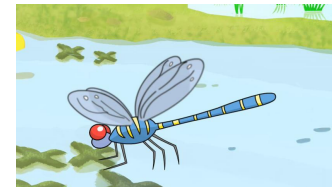

De kinderen zijn helemaal van hun melk – ze hebben zo hun best gedaan om water te besparen. Waarom is er dan nog altijd zoveel schade aan het milieu? Boo legt uit dat ook grote bedrijven en boerderijen hun steentje moeten bijdragen. Dit stuk rivier is in slechte staat omdat er hogerop een grote waterkrachtcentrale staat die niet genoeg water vrijgeeft. Bovendien geeft een lokale boer zijn velden teveel water waardoor bestrijdingsmiddelen van de velden naar de rivier vloeien.

De kinderen varen verder en maken een praatje met de boer. En geen klein praatje: ze verschijnen op verschillende plaatsen op de boerderij om de boer ervan te overtuigen dat hij genoeg water moet overlaten voor het landschap en dat hij het water dat hij toch nodig heeft, verstandig moet gebruiken. Uiteindelijk geeft de boer zich gewonnen en belooft hij te veranderen. De kinderen varen verder over de rivier.

Ze komen aan in een wondermooi meer met schoon water en overal wilde dieren. Boo toont de kinderen waarom dit gebied er zo goed uitzielt: een plaatselijke fabriek heeft een filter op zijn afvoerpijp geïnstalleerd, de lokale boeren geven maar net genoeg water aan hun gewassen en de inwoners van het gebied gebruiken water op een verstandige manier.

Terug op zolder, sommen de kinderen op wat ze hebben geleerd – iedereen moet zuinig omspringen met water, zowel de gewone mens als de grote bedrijven. Er is genoeg water voor iedereen, maar we moeten er voorzichtig mee omgaan. En niet voor eventjes, water besparen moet een gewoonte worden, om onze planeet gezond te houden.

Boo gaat terug slapen en de kinderen moeten naar het toilet – dat heb je met al dat gepraat over water. Ze rennen om als eerste te kunnen, en Ben herinnert hen eraan om de kleine spoelknop te gebruiken.

Werkblad VII

Les 3—Opdracht 5

Waterrapport

Watercontroleur (voornaam en naam van het kind):

Datum:

Plaats:

Kijk je kranen en leidingen na op lekken?

.....

Gebruikt er bij jou thuis iemand het toilet om er dingen in weg te gooien, zoals assen of voedsel?

.....

Is jouw toilet / zijn jouw toiletten uitgerust met een dubbele spoelknop?

.....

Waar komt het water vandaan waarmee je de planten in de tuin water geeft?

.....

Neemt een van je gezinsleden regelmatig een bad? Indien ja, hoeveel keer per week?

.....

Hoeveel minuten brengen de leden van jouw gezin door in de douche? Neem de tijd op.

.....

Draai je de kraan dicht terwijl je je tanden poetst?

.....

Stel deze vraag aan volwassen mannen uit je gezin: Laat jij het water lopen als je je scheert?

.....

Schakel je de afwasmachine en de wasmachine alleen in als ze vol zitten?

.....

Hoeveel liter water denk je dat je gebruikt als je de auto wast? Gebruik je de tuinslang of een emmer om de auto te wassen?

.....

Laat je het water lopen als je groenten wast?

.....

Komt er ook water op de tuinpaden terecht als je de planten in de tuin water geeft?

.....

Werkblad VIII

Les 3—Opdracht 5

'Hoe word je een perfecte waterbespaarder?'

Welke dingen deed jij het vorige weekend? Duid ze aan met een X.

Water in de koelkast zetten zodat je koud water kunt drinken zonder de kraan lange tijd te laten lopen	
De afwas met de hand doen, met één kom om te wassen en één kom om te spoelen. Het is zuiniger om een kom te vullen met water dan de hele gootsteen	
Neem korte douches. Een manier om minder water te gebruiken is de douche uitzetten terwijl je jezelf inzeept en hem terug aanzetten om de zeep weg te spoelen. Voor een douche van 4 minuten heb je ongeveer 75 tot 150 liter water nodig. Dat is evenveel als 75 tot 150 melkkartons!	
Verzamel regenwater. Je kunt het gebruiken voor allerlei doeleinden: om je auto of fiets te wassen, om planten water te geven, ...	
Auto wassen: het is mogelijk om een auto te wassen met slechts één emmer water. Probeer het maar eens!	
De tuin: om water te besparen en om planten optimaal te laten genieten van het water dat je hen geeft, is het best om nooit water te geven terwijl de planten in de zon staan. Je kunt ze dus best 's avonds water geven. Daardoor voorkom je waterverlies en wordt je tuin gezonder en weelderiger	
Vermijd sproeiers, die veel te veel water verbruiken en die barslecht kunnen mikken. Probeer om enkel water te geven waar het echt nodig is	
Was groenten en fruit in een kom water en niet onder een lopende kraan. Je kunt het water hergebruiken om kamerplanten water te geven	

Referenties en meer informatie

Veel informatie die in dit document terug te vinden is, is afkomstig van bestaande, betrouwbare bronnen. Als je meer wilt te weten komen over de waterthema's die in dit pakket aan bod komen, kun je een kijkje nemen op onderstaande websites.

Engelstalige websites

- www.animate-eu.com/eco/ (section wise up to water)
- www.panda.org/water www.waterwise.org.uk/reducing_water_wastage_in_the_uk/house_and_garden/quick_tips.html
- www.waterfootprint.org
- www.wateruseitwisely.com/100-ways-to-conserve/index.php
- www.on.ec.gc.ca/reseau/watertips/watertips_e.html#kitchen
- www.watereducation.org/doc.asp?id=873
- www.ccwater.com/education/
- www.water.ca.gov/education/
- www.epa.gov/water/kids.html
- www.watereducation.utah.gov/conservation/default.asp
- www.watereducation.utah.gov/default.asp
- www.scottishwater.co.uk/education/

Nederlandstalige websites

- www.technopolis.be
- <http://www.kids.vmw.be/TC/>
- <http://www.pidpa.be/nl/water/inleiding.htm>
- <http://www.vmm.be/water>